

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง "การเปิดรับข่าวสารทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง กับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของเยาวชน ในกรุงเทพมหานคร ปี 2538" นี้ ผู้วิจัยได้สร้างกรอบความคิด สมมติฐาน และตัวแปร โดยอาศัยแนวคิดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

1. กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง

คำว่า "กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง" (Political Socialization) มีผู้ใช้ต่างกัน บ้างก็ใช้คำว่า สังคมกรณทางการเมือง กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง กระบวนการอบรมกล่อมเกลาสทางการเมืองของสังคม เป็นต้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526) อย่างไรก็ตาม โดยความนิยมแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในการวิจัยครั้งนี้ ควรใช้คำว่า "กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง" มากกว่า เพราะเป็นการยอมรับเรื่องของ "การเรียนรู้" (Learning) ที่เกี่ยวข้องกับ "พัฒนาการ" (Development) ที่เป็น "กระบวนการ" หล่อหลอมความคิด ความเชื่อของเยาวชนในทางการเมือง ตั้งแต่หน่วยเล็กที่สุดที่ใกล้ชิดกับเยาวชน คือ ครอบครัว เรื่อยมาจนถึง สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ซึ่งเป็นตัวแทนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเยาวชน

ความหมายของคำว่า "กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง"

มีผู้ให้ความหมายคำว่า "กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง" ไว้ในแง่มุมที่แตกต่างกัน เช่น เดวิท อีสตัน และ แจ็ค เดนนิส อธิบายว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง

หมายถึง วิธีการส่งผ่านความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) ต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ ปทัสถาน และค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่มีกระบวนการถ่ายทอด สิ่งเหล่านี้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นใหม่แล้ว สมาชิกใหม่ของระบบการเมือง อันได้แก่เด็ก ๆ ก็จะต้องแสวงหาแบบแผนของความโน้มเอียงทางการเมืองใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะมีผลต่อความคงอยู่ของระบบการเมืองนั้น ๆ ดังนั้นกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจึง เป็นสิ่งที่ช่วยให้ระบบการเมืองแต่ละระบบสามารถดำรงอยู่ได้ กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจะประกอบขึ้นด้วยแบบแผนของพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงทางการเมืองและรูปแบบพฤติกรรมของตน (David Easton and Jack Dennis, 1969) แนวความคิดที่ว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองนี้มีการถ่ายทอดผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ได้นั้น ก็เหมือนกับว่ากระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ เกเบรียล อัลมอนด์ และ จี.บิงแฮม เพาเวลล์ ที่ว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง คือ กระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน และเป็นกระบวนการก่อตัว หรือส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองเดิมไว้ โดยส่งผ่านคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกคนรุ่นหนึ่ง หรือทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งจากประสบการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา (Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, 1980) เช่นเดียวกับ โรเบอร์ตา ซีเกล ที่กล่าวว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดปทัสถานและพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นที่ยอมรับและดำเนินอยู่ในระบบการเมืองนั้นจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Roberta Siegel, 1967)

นอกจากกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งดังที่กล่าวมาแล้วนั้น กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองยังมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมด้วย ดังที่ เคนเนท พี. แลงตัน ได้สรุปไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองเป็นกระบวนการเกี่ยวกับวิถีทางของการสืบทอดวัฒนธรรมทางการเมืองภายในสังคมหนึ่ง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการของการสืบทอดที่ดำเนินการผ่านตัวการต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งจะทำให้แต่ละคนได้เรียนรู้ ใน

อันที่จะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของตนกับการเมืองให้เหมาะสม (Kenneth P. Langton, 1969) เช่นเดียวกับ รัช และ แอททอฟ ที่มองว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง หมายถึง กระบวนการที่ปัจเจกชนบุคคลรู้จักว่าตนอยู่ในระบบการเมือง และทำให้เกิดความสำเนียง (Perception) หรือมีปฏิกิริยา (Reaction) ต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง (Micheal Rush and Phillip Athoff, 1971)

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองข้างต้น จะเห็นได้ว่านักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ความหมายของคำว่า "กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง" ไว้ใกล้เคียงกัน ซึ่งผู้วิจัยสามารถแยกองค์ประกอบของกระบวนการดังกล่าว ได้ดังนี้คือ

1. เป็นกระบวนการที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง
2. เป็นกระบวนการที่ดำเนินการผ่านตัวการต่าง ๆ ของสังคม
3. เป็นกระบวนการที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล

จากนิยามและองค์ประกอบข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของ "กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง" ได้ว่า คือ การเรียนรู้ทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผ่านกระบวนการสื่อสารจากตัวการในสังคมแต่ละระดับ คือตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดทัศนคติ ความคิด ความเชื่อทางการเมือง ซึ่งหลอมรวมเรียกว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง" ของแต่ละบุคคลขึ้นมา ความหมายดังกล่าวใกล้เคียงและสอดคล้องกับแนวคิดของ เกเบรียล อัลมอนด์ และ จี.บิงแฮม เพาเวลล์ (Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, 1980) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองนี้จัดว่าเป็นกระบวนการเช่นเดียวกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) ทางด้านอื่น ๆ นั่นคือ เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยาและสังคม ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลมีการพบปะมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือเมื่อบุคคลกระทำการที่เป็นการตอบสนองต่อสัญลักษณ์และสถาบัน กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองยังเป็นกระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientations) ต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้ (Knowledge หรือ Cognition) ความเชื่อ (Beliefs) ทัศนคติและความรู้สึก (Attitudes

and Feelings) และค่านิยม (Values) ที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง อำนาจทางการเมือง และบทบาทต่าง ๆ ในระบบการเมือง นอกจากนี้กระบวนการสังคม ประกิตทางการเมืองยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในสังคม อันเป็นการชำระไว้ซึ่งระบอบการปกครองด้วย

กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองนั้นกระทำโดยส่งผ่านตัวแทน (Agents) หรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคม บางตัวแทนก็มีบทบาทต่อการสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองอย่างชัดเจน เช่น การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียน แต่บางตัวแทนก็มิใช่บทบาทในทางค้ำหรือแผ่เร้น เช่นกลุ่มเพื่อน เป็นต้น ตัวแทนสำคัญในกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ได้แก่

1. **ครอบครัว** เป็นโครงสร้างแรกที่บุคคลได้พบ ซึ่งทำหน้าที่ให้การอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองของสังคม อัลมอนต์ และเพาเวลล์ เห็นว่า ครอบครัวเป็นตัวการในการอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูง และต่อเนื่อง เป็นระยะยาวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม (Almond and Powell, อ้างแล้ว) อิทธิพลที่สำคัญของครอบครัว คือ การสร้างทัศนคติต่ออำนาจ กล่าวคือ ภายในครอบครัวจะมีลักษณะการตัดสินใจร่วม (Collective decision) ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในทัศนะของเด็ก เนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามหรือการไม่เชื่อฟังจะนำไปสู่การลงโทษ หรือไม่ได้รับสิ่งที่ต้องการ ดังนั้นประสบการณ์ของเด็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัวจะส่งผลต่อความรู้สึกมีความสามารถทางการเมือง สร้างทักษะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง และนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคตนอกจากนี้ นักวิชาการบางคนเห็นว่า ในครอบครัวที่มีการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมืองจะทำให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ทางการเมืองที่จะพัฒนาให้เด็กมีความรู้สึกมีความสามารถทางการเมือง และมีความผูกพันกับหน้าที่ทางการเมือง (Almond and verba, 1976)

2. **สถาบันการศึกษา** โดยทั่วไปบุคคลที่มีการศึกษาสูงจะตระหนักถึงความเกี่ยวข้อง และผลกระทบจากรัฐบาลที่มีต่อตนเอง จะมีความสนใจทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง และอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในขอบเขตที่กว้างขวางกว่าบุคคลที่มี

ระดับการศึกษาต่ำกว่า สถาบันการศึกษาจะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับโลกการเมือง และบทบาททางการเมืองของตน เด็กจะได้เรียนรู้ถึงสถาบันทางการเมืองและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในระบบการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการรับรู้ด้วยความรู้สึทางอารมณ์แต่เพียงอย่างเดียว (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526)

3. **กลุ่มเพื่อน (Peer Group)** หมายถึงกลุ่มเพื่อน กลุ่มสมาชิกในชมรมที่สังกัด สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคและใกล้ชิด บุคคลจะรับเอาทัศนคติและความคิดเห็นของเพื่อน เป็นของตน อาจเนื่องจากการยอมรับนับถือ หรือความต้องการที่จะเหมือนเพื่อนในกลุ่ม กลุ่มเพื่อนนี้จะมึบทบาทในการอบรมกล่อมเกลาทงการเมืองของสังคม โดยกระตุ้นหรือจูงใจ หรือกดดันให้สมาชิกมีทัศนคติและพฤติกรรมที่กลุ่มยอมรับอยู่ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526)

4. **การสื่อสารมวลชน** ในสังคมสมัยใหม่มีการแพร่กระจายของข่าวสารทางการเมืองและข่าวสารอื่น ๆ อย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าของวิทยาการในด้านการสื่อสารในกระบวนการส่งผ่านข่าวสารนั้น นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการกระจายข่าวสารแล้วยังมีบทบาทในการส่งผ่านค่านิยม ความเชื่อที่สำคัญ ๆ ในสังคมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และยังสามารถสร้างความรู้สึทางอารมณ์ ที่มีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบความเชื่อทางการเมืองอีกด้วย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526)

5. **สถาบันการเมือง** พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อข้าราชการในระบบราชการ ตลอดจนการติดต่อกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ต่างมีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์เป็นตัวการที่ทำให้ประชาชนได้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการเมือง ได้มีความสนใจทางการเมือง และทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับและเห็นด้วยกับทัศนคติ ค่านิยม และอุดมการณ์ของพรรคทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และที่สำคัญก็คือ บทบาทในการสร้างความโน้มเอียงที่จะเป็นผู้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การเรียนรู้ทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งสองทาง หรือการเรียนรู้โดยตรงจากในบทเรียนและการเรียนรู้โดยทางอ้อม การเรียนรู้การเมืองโดยทางอ้อมนั้นเป็นการเรียนรู้แบบไม่ได้ตั้งใจ เช่น ได้ความรู้จากการพูดคุยกับเพื่อน การสนทนากับคนในครอบครัว เป็นต้น อัลมอนต์ เห็นว่าการเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรงกับโดยอ้อมนั้นมีอิทธิพลต่างกัน การเรียนรู้โดยทางอ้อมนั้นน่าจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองมากกว่า เพราะสามารถทำได้โดยตัวแทนหลายตัวแทน (Almond and Powell, อ้างแล้ว) ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาบทบาทของตัวแทนเหล่านี้ ที่มีต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนในทางอ้อม

2. วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้น มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง กล่าวคือ การที่พลเมืองในแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะใดนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง หรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองผ่านทางสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมหลายระดับ นอกจากนี้วัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน และเป็นเงื่อนไขที่สร้างความมั่นคงหรือเสถียรภาพของระบบการเมืองในสังคมนั้น ๆ ฉะนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งต่อระบบการเมือง

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง มีความหมายแตกต่างจากวัฒนธรรมโดยทั่วไป กล่าวคือ กมล สมวิเชียร (2614) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นระบบย่อยของระบบวัฒนธรรมทั้งหมด เช่นเดียวกับ บลูมท์ ที่ได้อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโดยทั่วไปของสังคม โดยเฉพาะจะเกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครอง ส่วนประกอบอันสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ และ

ทัศนคติทางอารมณ์ รวมทั้งการให้ความสนับสนุนโดยทั่วไปจากสมาชิกภายในระบบการเมือง (William T. Bluhm, 1974)

นอกจากนี้ พาย และ เวอร์บา ยังได้เสนอว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของทัศนคติ ความเชื่อ และสภาวะแห่งจิตใจ ซึ่งมีส่วนเสริมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ต่อกระบวนการทางการเมืองซึ่งจะกำหนด พฤติกรรมทางการเมืองอีกด้วย (Lucian W. Pye and Sydney Verba, eds., 1962) ซึ่งสอดคล้องกับที่ ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ (2520) สรุปไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ของสมาชิกในแต่ละสังคมที่มีต่อวัตถุและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ซึ่งจะมีส่วนกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนต่อไป กล่าวคือ สมาชิกในสังคมนั้นมีความรู้ ความเข้าใจว่า สังคมหรือประเทศของเขานั้น มีรูปการปกครองแบบไหน มีหน่วยงาน มีองค์กรอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง ตัวเขาเองมีบทบาท สิทธิ และหน้าที่ ในกระบวนการทางการเมืองการปกครองอย่างไรบ้าง เขามีความรู้สึกพอใจอย่างไรหรือไม่ต่อระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเป็นไปในลักษณะใดก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เขาผู้นั้นเอง

จากแนวคิดข้างต้นทั้งหมดมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อัลมอนด์ ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนของทัศนคติ และความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลต่อไป โดยจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

- Cognitive Orientation คือ ความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อที่มีต่อวัตถุและระบบการเมือง
- Affective Orientation คือ ความรู้สึกที่มีต่อวัตถุและระบบการเมือง
- Evaluative Orientation คือ ความรู้สึกที่มีลักษณะเป็นการประเมินค่า ตัดสิน และมีความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง (Gabriel A. Almond, 1966)

ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ อัลมอนด์ ดังกล่าวข้างต้น มากำหนดตัวแปรทางด้านองค์ประกอบ

ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ได้มีการแยกอธิบายไว้อย่างละเอียดและสามารถวัดได้ในเชิงประจักษ์ ดังนี้คือ

- Cognitive Orientation ในการวิจัยนี้วัดตัวแปรองค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองทางด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และความสนใจทางการเมือง เนื่องจากเป็นการวัดระดับความรู้ที่มีต่อการเมืองการปกครอง

- Affective Orientation ในการวิจัยนี้วัดตัวแปรองค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองทางด้านทัศนคติทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความสำนึกทางการเมือง เนื่องจากเป็นการวัดความรู้สึกทางอารมณ์ที่มีต่อการเมืองการปกครอง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดของการวิจัยเชิงสำรวจ จึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถวัดวัฒนธรรมทางการเมืองทางด้านความรู้สึกระเมินค่า (Evaluative Orientation) ได้ เพราะเป็นการยากที่จะให้บุคคลประเมินความรู้สึกของตนได้ว่า เหตุใดถึงชอบหรือไม่ชอบ หรือเหตุใดจึงคิดว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนี้ไม่ดี เพราะความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้ของบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง que เข้ามาเป็นปัจจัยแทรกซ้อน และเป็นการยากที่บุคคลจะตอบถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองได้ เพราะฉะนั้นคำตอบที่ได้มาก็อาจไม่ใช่ความจริงทั้งหมด

อัลมอนต์ และเวอร์บา ยังได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมทางการเมือง ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ แบบที่หนึ่ง ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ไม่รับรู้ถึงการปฏิบัติงานขององค์กรทางการเมือง และไม่คิดว่าตนเองจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

แบบที่สอง ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subjective Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ยอมรับในอำนาจของรัฐบาล มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่ไม่สนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะในระดับใด

แบบที่สาม ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามามีส่วนร่วม (Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่สนใจในระบบการเมืองทั่วไป ทั่วประเทศ รับรู้ต่อโครงสร้างทางการเมือง และการบริหาร และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (Almond and Verba, 1976)

อย่างไรก็ตาม อัลมอนด์ และเวอร์บา ย้ำว่าการจำแนกประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภทนี้ ไม่ได้หมายความว่าในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทเดียว สิ่งที่เสนอข้างต้นเป็นเพียงการช่วยอธิบายแนวความคิดเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประเทศที่คนส่วนมากมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมนั้น ก็อาจมีกลุ่มบุคคลซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ และแบบไพร่ฟ้ารวมอยู่ด้วยเช่นกัน ดังนั้นเขาจึงมีความเห็นว่า อาจแบ่งประเภทระบบการเมืองที่มีลักษณะผสมนี้ออกไปได้อีก 3 แบบ คือ

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-subject political culture) หมายถึง ระบบการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับในอำนาจของรัฐบาลกลาง แต่ก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือในกรณีที่ได้รับสิทธิทางการเมืองแล้วก็ตามแต่ไม่สนใจที่จะใช้สิทธินั้น และไม่คิดว่าตนเองจะมีบทบาทหรืออิทธิพลอะไรต่อระบบการเมือง

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (Subject participant political culture) หมายถึง ระบบการเมืองที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง คิดว่าตนเองมีบทบาทและอิทธิพลที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ เช่นด้วยการสนใจที่จะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สนใจติดตามความเคลื่อนไหวของรัฐบาล วิจัยและประท้วงนโยบายของรัฐบาล แต่ประชาชนอีกจำนวนหนึ่งยังคงเมินเฉยไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมกับการมีส่วนร่วม (Parochial participant political culture) หมายถึง ระบบการเมืองที่มีอยู่ในสังคมที่ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติหรือหลายเผ่าชน แต่ละเชื้อชาติหรือเผ่าชนต่างก็มีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และมีทัศนคติต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางที่จะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะ เชื้อชาติเฉพาะกลุ่มให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

กล่าวโดยรวมแล้ว จะเห็นว่าแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองข้างต้น เป็นไปในทางเดียวกัน คือเห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนย่อยของวัฒนธรรมทั้งหมด และเป็นเรื่องของ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกที่บุคคลมีต่อวัตถุและระบบการเมือง อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคล ตามที่ อัลมอนต์ และ เวอร์บา ได้สรุปครอบคลุมแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นไว้อย่างชัดเจน และเป็นแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วย

ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

เงื่อนไขประการสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ต่อความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือ การที่พลเมืองในสังคมนั้น มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือมีจิตใจแบบประชาธิปไตย คือมีทัศนคติ ความเชื่อที่มีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ และมองโลกตามความเป็นจริง ในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Pye and Verba, eds., 1962) เช่นเดียวกับ สุจิต บุญบงการ (2514) ที่มองว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของสมาชิกในแต่ละสังคม จะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จของการปกครองในสังคมนั้น อาทิ มีการยอมรับกันว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาดำรงอยู่ได้นั้น เป็นเพราะชาวอเมริกันมีความเชื่อมั่นศรัทธาในระบบนี้ มีจิตใจและบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตย หรือมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งถ้าหากเกิดความสำเร็จของประชาธิปไตยขึ้นในสังคมใดแล้ว ความเจริญในส่วนต่าง ๆ ของสังคมจะเป็นผลตามมา

องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลตามทัศนะของนักรัฐศาสตร์ มีดังนี้คือ

1. ทศนคติทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Political Attitude)

1.1 บุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ พลเมืองในสังคมนั้น ๆ ต้องการให้มีการปกครองในระบบนี้มากกว่าระบบอื่น ๆ รวมทั้งเห็นด้วยกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยว่า เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

1.2 บุคคลจะต้องยึดมั่นและ เชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก แม้ว่าความคิดเห็นเหล่านั้นตนเองจะไม่เห็นด้วยก็ตาม (Jame W.Prothro and Charles W.Grigg, 1964) ผู้ที่มีจิตใจแบบประชาธิปไตยจะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไปของผู้อื่น หากพฤติกรรมเหล่านั้นมิได้ขัดต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของตน

1.3 บุคคลจะต้องเคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือหลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุก ๆ ฝ่าย ทั้งนี้จะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วย เพื่อเป็นหลักประกันว่า การแก้ไขปัญหานั้นๆ กระทำไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยวางอยู่บนพื้นฐานของหลักแห่งเสรีภาพและความเสมอภาค ส่วนเสียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยก็จะต้องได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกกำจัดออกไปจากสังคม ยิ่งไปกว่านั้นการปกครองแบบประชาธิปไตยยัง เน้นถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม การเคารพในกฎหมาย และสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาคดีตามกฎหมายโดยยุติธรรมอีกด้วย (Jame W. Prothro and Charles W.Grigg, 1964)

บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ความสนใจในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง (Political Interest)

ความสนใจในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองของบุคคล พิจารณาได้จากการติดตามข่าวคราวกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นต่างๆ และการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล (Almond and Verba, 1966) บุคคลที่สนใจ

การเมืองมักเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางการเมือง มีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมือง หรือมีความเชื่อว่าการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์นานาประการ (จรรยา สุภาพ, 2520) และความสนใจทางการเมืองก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้บุคคลเข้าร่วมทางการเมือง ดังที่ ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2524) กล่าวไว้ว่า ผู้ที่สนใจการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจ ความสนใจการเมืองอาจดูได้จากการติดตามข่าวสารทางการเมือง เช่น โดยทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การพูดคุยกับคนอื่นทางการเมือง การไปฟังเขาหาเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่สนใจในลักษณะนี้มักจะมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคนที่ไม่มี ความสนใจ

3. ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน (Political Efficacy)

ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองเข้าใจ และสามารถมีอิทธิพลต่อกิจการของเมืองการปกครอง (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523) เช่นเดียวกับแคมป์เบลล์ และเคนเนทท์ พรวิวิทท์ ที่ให้คำนิยามตรงกันว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกว่าการกระทำทางการเมืองของบุคคลมี หรือสามารถมีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมือง มีความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ โดยที่พลเมืองแต่ละคนสามารถมีบทบาทในการนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ (Campbell A., G. Gurin and W.E. Miller, 1964, Kenneth Prewitt, 1968) และบุคคลที่เชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ จะมีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่คิดว่าตนไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2524)

4. ความเข้าใจทางการเมือง (Political Understanding)

ความเข้าใจทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้าใจข้อเท็จจริงทางการเมืองการปกครอง ได้แก่ ความเข้าใจในสิทธิของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ในการใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามด้าน คือ อำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี อำนาจตุลาการผ่านระบบการศาล และผู้ที่มีความเข้าใจความจริงต่าง ๆ ในทางการเมือง มักจะ

มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่เข้าใจทางการเมือง (ณรงค์ ลินสวัสดิ์ , 2524)

6. ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน (Political Consciousness)

ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน อาทิ การปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่ดี ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีความเชื่อมั่นอยู่เสมอว่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยเห็นความสำคัญของการปฏิบัติ เช่นนั้นว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม (Almond and Verba, 1963)

ความสำนึกในหน้าที่ทางการเมืองของประชาชน จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนานาประการ เช่น การใช้สิทธิความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แสดงออกโดยการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองผ่านองค์การพรรคการเมืองและองค์การอื่น ๆ ทั้งที่เป็นองค์การเอกชนและรัฐบาล การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิ การเดินขบวนสนับสนุนหรือคัดค้านการใช้อำนาจการปกครองของรัฐบาลหรือกลไกของรัฐบาล ฯลฯ (พงศ์เพ็ญ ฤกษ์ตาภัย, 2520) บุคคลที่เชื่อว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ (Sense of Citizen Duty) มิใช่เป็นสิ่งที่จะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ คนพวกนี้มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง (ณรงค์ ลินสวัสดิ์ , 2524)

6. มีความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust)

ความไว้วางใจทางการเมือง เป็นความโน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐาน หรือการรับรู้ที่บุคคลมีต่อกิจกรรมทางการเมือง อำนาจทางการเมือง ผู้ใช้อำนาจทางการเมือง หรือระบบการเมืองทั้งหมด ในเชิงประเมินค่าว่าสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรม มีเหตุผล เป็นความรู้สึกลึกซึ้งต่อกระบวนการและสถาบันทางการเมือง ซึ่งแสดงออกในรูปของความชอบพอและการให้ความไว้วางใจ บุคคลที่มีความไว้วางใจทางการเมืองสูง เชื่อว่า การกระทำของรัฐบาลจะทำให้สภาพต่างๆ ดีขึ้น การเมืองมิใช่เรื่องสกปรกไปเสียทั้งหมด ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ แต่บุคคลที่มีความหวาดระแวงทางการเมืองค่อนข้างสูง มีแนวโน้มที่จะรู้สึกว่าการเมืองเป็นผู้ที่มีเสี้ยมหลอกลวงประชาชนอยู่

เสมอ รู้สึกว่าผู้นำของประเทศเป็นคนคดโกง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนร่วม (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526) ซึ่ง ดาเนียล วิท ได้อธิบายถึงประโยชน์ของความไว้วางใจทางการเมืองไว้ว่า การที่บุคคลแต่ละคนมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการมองโลกในแง่ดี และการมีความคิดที่ว่า รัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม การเมืองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชน มิใช่เป็นเรื่องสกปรก และมีแต่การคอร์รัปชัน เป็นสิ่งจำเป็นในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Daniel Wit, 1963) เช่นเดียวกับ มอริส โรเซนเบิร์ก ที่กล่าวไว้ว่า การมีทัศนคติและมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ (Morris Rosenberg, 1966) นับว่าเป็นความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ได้ ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตย จะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่าง ๆ ของสังคมได้ดีกว่าระบบการปกครองอื่น ๆ ต้องมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถปกครองตนเองได้ การมองโลกในแง่ดีจะช่วยให้มนุษย์เอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้ระบอบประชาธิปไตยจะช่วยให้เกิดความมั่นใจแม้จะเป็นไปอย่าง เชื่องช้าก็ตาม เพราะจะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล ดังที่ ณรงค์ ลินสวัสดิ์ กล่าวไว้ว่าบุคคลที่มีความไว้วางใจ หรือมีความเลื่อมใสในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (ณรงค์ ลินสวัสดิ์ , 2524)

กล่าวโดยสรุป การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตยนั้นได้แก่ การที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาและสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย เคารพในศักดิ์ศรี ความเสมอภาคและ เสรีภาพของบุคคล มีความสนใจในกิจกรรมการเมือง การปกครอง มีความเข้าใจในการเมืองการปกครอง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ ตระหนักในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน ซึ่งทัศนคติ ความคิด ความเชื่อเหล่านี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบดังกล่าวนี้มากำหนดเป็นตัวแปรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เนื่องด้วยจากแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลในทางการเมือง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ใน

การศึกษาครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาถึงปัจจัยทางจิตวิทยาที่สนับสนุนให้เยาวชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และต้องการที่จะศึกษาว่าเยาวชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมควรจะได้รับสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามกฎหมายขยายฐานสิทธิเลือกตั้งให้เยาวชนอายุ 18-19 ปี หรือไม่ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การเมือง ความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความสำนึกทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมือง มากำหนดเป็นตัวแปร และแนวคิดในการศึกษาด้วย

3. การสื่อสารทางการเมือง

มนุษย์อาศัยการสื่อสาร เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การสื่อสารจึงเป็น "ตัวกลาง" ในการถ่ายทอดความคิดเห็น ความรู้สึก และประสบการณ์ จากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีรูปแบบลักษณะของการถ่ายทอดที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารนั้น ๆ เช่น การสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ เป็นต้น สำหรับการสื่อสารทางการเมือง นับว่าเป็นลักษณะของการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง โดยมุ่งหวังในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถ่ายทอดความรู้สึก ทศนคติ เกี่ยวกับการเมือง

ความหมายของการสื่อสาร

เอ็ดเวิร์ด ซาเปียร์ กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การที่มนุษย์ติดต่อ ส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและทัศนคติต่างๆ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือหลายคน (Edward Sapir, 1959) เช่นเดียวกับ ประมะ สตะ เวทิน (2526) ที่กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยผ่านสื่อ ซึ่งตรงกับ เอเวอร์เรท เอ็ม.โรเจอร์ และ เอฟ.ฟลอยด์ ชูเมคเกอร์ ที่กล่าวไว้เช่นกันว่า การสื่อสาร คือกระบวนการซึ่งสารถูกส่งจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร (Everett M. Rogers and F. Floyd Shoemaker, 1971)

จากความหมายของการสื่อสารดังกล่าวที่มีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึงกระบวนการติดต่อ ส่งข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยอาศัยสื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดสาร ผู้วิจัยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารดังกล่าว แต่ก็เห็นว่าควรที่จะเพิ่มเติมความหมายของการสื่อสารในด้านบทบาทหน้าที่ของสื่อสารด้วย ดังที่ คิริชัย คิริกายะ (2520) ได้อธิบายไว้ว่า การสื่อสารเป็นสิ่งซึ่งนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง คือเมื่อใดก็ตามที่คนเริ่มทำการสื่อสารกับบุคคลอื่น การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการกระทำของคน ดังนั้น การที่บุคคลจะได้รับข่าวสาร หรือส่งข่าวสารไปยังผู้อื่นนั้น ต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสาร การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของพฤติกรรมมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์ได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ติดต่อกับคนอื่น ๆ เพื่อที่จะบอกข่าวสาร ข้อมูล ตลอดจนความรู้ลึกลับ ความคิด ความเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อกัน และที่สำคัญเพื่อชักจูงให้เกิดพฤติกรรมตามที่คุณส่งสารต้องการ

องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารมีลักษณะ เป็นกระบวนการประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีหน้าที่และวัตถุประสงค์ที่ต้องกระทำร่วมกัน องค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร ได้แก่

1. แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร (Source) เป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร หมายถึง แหล่งกำเนิดของสาร หรือผู้ที่เลือกสรรข่าวสารเกี่ยวกับความคิดเห็น หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งต่อไปยังผู้รับสาร ผู้รับสารอาจเป็นบุคคลคนหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งคนก็ได้ บทบาทของผู้ส่งสารมีอยู่ 3 ประการ คือ เลือกสรรความหมายที่จะใช้สำหรับการสื่อสาร สร้างรหัสจากความหมายให้อยู่ในรูปของสาร และส่งรหัสของสารนั้นออกไป

2. สาร (Message) หมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่กระตุ้นความหมายให้กับผู้รับ เป็นสาระเรื่องราวที่ส่งออกไปจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร อาจเป็นความคิด (Idea) หรือเรื่องราวใด ๆ ที่ส่งผ่านไปตามสื่อได้ สารอาจเป็นข้อความ คำพูด รูปภาพ หรือกริยาท่าทางก็ได้

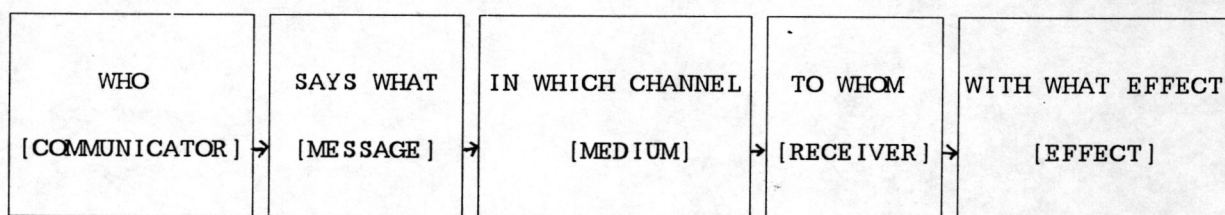

3. ช่องทางสำหรับส่งสาร หรือสื่อ (Channel of Media) เป็นสิ่งที่จะนำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ในการศึกษาเกี่ยวกับ "สื่อ" โดยทั่วไปมักแบ่งสื่อออกเป็นสามประเภท คือ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง ผู้ที่รับข่าวสารจากแหล่งสาร เป็นจุดหมายปลายทางที่สารส่งไปถึง ผู้รับสารอาจเป็นบุคคลเดียวหรือหลายคน หรือกลุ่มคนก็ได้ บทบาทของผู้รับสารมีอยู่ด้วยกันสามประการ คือ รับสาร ถอดรหัสจากสารเพื่อให้ได้ความหมายและโต้ตอบต่อความหมาย บทบาททั้งสามนี้อาจทำโดยบุคคลเพียงคนเดียว

องค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งคือ "ปฏิกิริยาย้อนกลับ" (Feedback) องค์ประกอบนี้ในบางครั้งอาจมี หรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับระบบของการสื่อสารแต่ละประเภท ปฏิกิริยาย้อนกลับประกอบด้วยสาร หรือพฤติกรรมที่ผู้ได้รับสารแสดงออกเพื่อให้ผู้ส่งสารได้ทราบถึงผลของสารที่ผู้ส่งได้ส่งไปให้ผู้รับ ปฏิกิริยาย้อนกลับเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับสาร นอกจากนั้นยังเป็นสิ่งที่แสดงว่าการสื่อสารนั้นเกิดผลหรือไม่ และประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

ยาโรลด์ ดี. ลาสส์เวลล์ อธิบายความหมายของการสื่อสารโดยใช้แบบจำลอง ซึ่งเป็น การศึกษาปฏิกิริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื้อหาข่าวสาร ชนิดของสื่อที่ใช้ และผลอันเกิดจากการกระทำการสื่อสาร ไว้ดังนี้

แบบจำลองการสื่อสารของ Harold D. Lasswell

- WHO คือ ผู้ที่กำหนดและควบคุมเนื้อหาข่าวสาร ในการวิจัยนี้ คือ ตัวแทนต่าง ๆ ในสังคมที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการสังคมประเภททางการเมือง ซึ่ง ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน พรรคการเมือง และหน่วยงานราชการ
- WHAT คือ เรื่อง หรือเนื้อหาสาระของเรื่องที่ถูกสื่อสารออกไป ในการวิจัยนี้ คือ ข่าวสารทางการเมืองทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ และข่าวสารเกี่ยวกับการณรงค์ให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
- CHANNEL คือ ตัวกลางของสื่อที่ข่าวสารถูกส่งผ่านไปยังผู้รับ ในการวิจัยนี้คือ การสื่อสารมวลชน การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารเฉพาะกิจ
- WHOM คือ ผู้รับสาร ในการวิจัยนี้ คือ เยาวชนอายุ 18-19 ปี
- EFFECT คือ สิ่งที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการสื่อสาร ในการวิจัยนี้ คือ องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง และการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

นักวิชาการคนอื่น ๆ อีกหลายคนก็มีความคิดเห็นทำนองเดียวกันกับ ลาสส์เวลล์ เช่น เดวิด เค. เบอร์โลเห็นว่า องค์ประกอบของการสื่อสาร คือ แหล่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ และผู้รับสาร (David K. Berlo, 1960) และเพิ่มเติมในส่วนของผล (Effect) หรือปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (Feedback) ตามแนวคิดของโรเจอร์ส (Everette M. Rogers and Lynne Svenning, 1969) ด้วย ดังนั้น การสื่อสาร จึงหมายถึง การที่ผู้ส่ง ส่งสารผ่านช่องทางอันหนึ่งไปยังผู้รับสารและก่อให้เกิดผล (Effect) อันหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับสาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมนั่นเอง (Everett M. Rogers with F. Floyd Shoemaker, อ้างแล้ว) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาในส่วนของผลของการสื่อสารนี้ด้วย เพื่อที่จะได้เห็นว่าการสื่อสารในกระบวนการสังคมประเภททางการเมืองของตัวแทนต่าง ๆ ในสังคมที่มีต่อเยาวชนนั้นเกิดประสิทธิผลเพียงใด โดยพิจารณาผลจากการที่เยาวชนมีองค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมือง และการที่เยาวชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้

หน้าที่ของการสื่อสาร

ลาสส์เวลล์ ได้อธิบายถึงหน้าที่สำคัญของการสื่อสารไว้ 3 ประการคือ (Harold D. Lasswell, อ้างแล้ว)

1. ให้ข่าวสาร
2. ให้ความเห็น หรือการชักจูง
3. ให้ความรู้หรือการศึกษา และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

ในเมื่อการสื่อสารสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่จะช่วยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่บุคคลในสังคม จึงอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองให้แก่บุคคลในสังคมได้ด้วย ในฐานะที่การเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารทั้งสามประการ โดยหน้าที่ทั้งสามนั้นมีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันภายในกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง หรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองนั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารทางการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมือง

แนวความคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมืองนี้ อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond and Powell, 1966) อธิบายไว้ว่า การวิเคราะห์และเปรียบเทียบการทำหน้าที่ของการสื่อสารด้านการเมือง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจที่สุดประการหนึ่งในการที่จะศึกษาระบบการเมืองต่างๆ ผู้นำทางการเมืองและนักทฤษฎีทางการเมืองต่างยอมรับกันมานานแล้วว่า มีความเกี่ยวพันอันซับซ้อนของการสื่อสารในระบบการเมือง และการวิเคราะห์การสื่อสารในสังคมนั้น สามารถที่จะศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี การสื่อสารเป็นปัจจัยที่แพร่กระจายทั่วไป ในวิถีชีวิตของมนุษย์ เราจะพบว่า การสื่อสารมีอยู่ในทุกรูปแบบของกิจกรรมทางสังคม จึงมีผู้เสนอว่า ศาสตร์ทางการเมืองนั้น สามารถที่จะอธิบายแนวความคิดเสียใหม่ได้ โดย

ใช้หลักของการสื่อสารและในลักษณะที่เป็นปัจจัยซึ่งทำหน้าที่กระจายข่าวสารและกำหนดผลกระทบ (Impact) จากการนั้น

ในปี 1978 อัลมอนด์และเพาเวลล์ (Almond and Powell, 1978) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการสื่อสารด้านการเมือง คือ หน้าที่ของระบบในขั้นพื้นฐาน (Basic System Function) ซึ่งจะมีผลในการรักษา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง และโครงสร้างทางการเมือง ความจริงแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในระบบการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการสื่อสาร ซึ่งมักเป็นทั้งในรูปของต้นเหตุและผลลัพธ์ ตัวอย่างเช่น กระบวนการสังคมประกิตทั้งหมดก็คือกระบวนการสื่อสารนั่นเอง ถึงแม้ว่าการสื่อสารนั้นจะเป็นไปโดยมิได้หวังผลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็ตาม ในทำนองเดียวกันนี้ การประสานงานและการควบคุมของบุคคลตามบทบาทในองค์กรต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารในการให้ข้อเท็จจริง ดังนั้นในการสร้างรูปแบบของสังคมประกิตใหม่ และในการสร้างองค์กรใหม่ ต่างก็ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงในความเป็นไปของการสื่อสาร

จากแนวคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การสื่อสารเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง ในการทำหน้าที่เป็นสื่อในการเปลี่ยนแปลง รักษา หรือชักจูงให้บุคคลในสังคมเกิดความคิด ความเชื่อทางการเมืองที่สอดคล้องกับการเมืองการปกครอง จากบุคคลรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งในระบบการเมืองภายใต้กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง

หน้าที่ของการสื่อสารทางการเมือง

เสรี วงษ์มณฑา ได้รวบรวมหน้าที่ของการสื่อสารในกระบวนการทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ดังนี้ (เสรี วงษ์มณฑา, 2637)

1. **สร้างทัศนคติทางการเมือง:** การพูดคุย การเผยแพร่ การประชุม การอบรม การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียง

วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนักทางการเมือง คำนิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้

ข่าวคราวเกี่ยวกับนักรการเมืองจะสร้างความรู้สึกให้แก่ประชาชนว่า เขาศรัทธานักรการเมืองเพียงใด และจะทำให้เขารู้สึกต่อไปว่า เขาควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเมืองมากน้อยเพียงใด อย่างที่ฝรั่งบางคนเขียนถึงเมืองไทยว่า การเมืองไทยเป็นการเข้าร่วมของผู้ไม่รู้ แต่ผู้ไม่รู้ไม่เข้าร่วม (Uninformed Participants and Informed Non-participants) นั่นคือคนที่รู้อะไรดี ๆ มักจะเสื่อมศรัทธาในระบบการเมืองและไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ไม่ไปเลือกตั้ง แต่คนที่สนใจนั้นเพราะยังไม่รู้อะไรดีนัก จึงยังศรัทธาอยู่ เช่นชาวนาที่ไปเลือกตั้งกันมาก เป็นต้น

2. สร้างความสนใจในการเมือง: ในสมัยก่อนนั้นคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจการเมืองนัก เพราะไม่ค่อยได้รู้ข่าวคราวของการเมือง ไม่เคยพบเห็นนักรการเมืองหรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันนี้ข่าวคราวของรัฐบาลมีให้อ่านกันประจำ นักรการเมืองจะเป็นข่าวให้เห็นทั้งในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ เสียงพูดของเขามีให้ได้ยินทางวิทยุกระจายเสียง เรื่องราวของเขาจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางนิตยสารอยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้นคนยุคนี้จะสนใจข่าวการบ้านการเมืองเพิ่มมากขึ้น

3. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง: นอกเหนือจากการสร้างความสนใจแล้ว การสื่อสารยังถูกนำมาใช้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างมาก การเผยแพร่ประชาธิปไตย โดยสื่อบุคคลกิติ หรือโดยสื่อสารมวลชนกิติ ได้ทำให้ประชาชนเข้าใจดีขึ้นว่าประชาธิปไตยคืออะไร การพูดถึงกฎหมาย การออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ในปัจจุบันประชาชนมีความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น ทุกครั้งที่มีการออกกฎหมายใหม่ มีการออกพระราชบัญญัติใหม่ที่ประชาชนต้องรับรู้ และเข้าใจเพื่อปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีก็มีการนำเสนอสู่ประชาชนด้วยการสื่อสาร

4. สร้างบทบาททางการเมือง: ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคตินั้น ได้นำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท สิทธิหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็น

ประชาชนได้ดีขึ้น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถือเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่บอกให้นักการเมืองรู้ว่า เราต้องการใครหรือไม่ต้องการใคร ว่าเราสนใจเลือกตัวบุคคลหรือเลือกพรรค การได้รับข่าวสารทำให้เรารู้บทบาททางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองก็เป็นการส่งข่าวสารไปยังผู้บริหารเช่นกัน

ข่าวสารทางการเมือง

ในแง่ของการสื่อสาร ข่าวสารมีลักษณะเป็นสาร (message) อย่่างหนึ่งที่ส่งมาตามสื่อต่างๆ ในรูปลักษณะของสัญลักษณ์หรือสัญญาณ (Symbol or Sign) ดังนั้น ข่าวสารจึงหมายถึง "เนื้อหา" ของสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร วิลเบอร์ แชรรมม์ อธิบายว่า ข่าวสาร หมายถึง เนื้อหาอะไรก็ได้ที่จะช่วยลดความไม่แน่ใจ หรือจำนวนทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในสถานการณ์หนึ่ง ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพที่ชัดเจน ขยายภาพแวดล้อมที่เขาเกี่ยวข้องและช่วยกำหนดพฤติกรรมที่เขาควรจะทำในสถานการณ์นั้น ๆ (Wilbur Schramm and Donald F. Roberts , 1971)

ทางด้าน สตีเวน แชฟฟี (Steven Chaffee) ได้ให้คำนิยามที่ชี้เฉพาะเจาะจงลงไปถึง "ข่าวสารการเมือง" โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ระบบของ เดวิส อีสตัน ว่า ข่าวสารการเมือง เป็นความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใด ๆ ในสภาวะของระบบ (Steven Chaffee (ed.), 1975)

จะเห็นได้ว่า วิลเบอร์ แชรรมม์ และ สตีเวน แชฟฟี ต่างก็ให้ความหมายของข่าวสารทางการเมืองไว้ใกล้เคียงกัน ซึ่งแชร์รมม์ เน้นว่า ข่าวสารจะทำให้เกิดความชัดเจนในอันที่จะช่วยกำหนดพฤติกรรมที่ควรทำในสถานการณ์นั้น ๆ โดยที่แชฟฟี เน้นถึงความรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระบบการเมือง จากแนวคิดทั้งสองนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของข่าวสารทางการเมืองในการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า หมายถึง เนื้อหาที่ให้ความรู้แก่สมาชิกในระบบการเมือง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง หรือการเคลื่อนไหวใด ๆ ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น การตัดสินใจในการทำงานของรัฐบาล การออกกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การหา

เสียงของพรรคการเมืองในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยลดความไม่แน่ใจ หรือให้ทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ เพื่อช่วยให้ประชาชนมีการสร้างภาพที่ชัดเจน และสามารถนำข่าวสารนั้นมาพิจารณาในการกำหนดพฤติกรรมของเขาได้

นักรัฐศาสตร์หลายคนจัดเอา "ข่าวสาร" เป็นทรัพยากรทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดอำนาจ หรืออิทธิพลทางการเมืองของบุคคล ข่าวสารจะช่วยลดความไม่แน่ใจและช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความรู้สึกไม่แน่ใจทางการเมือง ความรู้สึกว่าตนเองมีความรู้น้อยเกี่ยวกับการเมือง เป็นที่มาสำคัญของความนิ่งเฉยทางการเมือง ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงไม่สามารถจะเป็นไปได้ ถ้าประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้ถึงความเป็นไปของการเมืองการปกครองบ้างเลย (James D. Barber, 1969) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ อัลมอนต์และ เวอร์บา ที่พบว่าความรู้สึกมีความสามารถทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความรู้สึกทางการเมืองที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตย นั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการมีข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรง เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและกระบวนการทางการเมือง (อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523) รวมทั้งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ การที่บุคคลมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจะทำให้บุคคลมีการประเมินคุณค่าและกำหนดข้อตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523)

ข่าวสารทางการเมือง จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการกล่อมเกลากการเรียนรู้ทางการเมือง หรือกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของเยาวชน กล่าวคือ ข่าวสารทางการเมืองจะมีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนโดยอ้อม การทราบข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองจะมีผลให้เกิดความเชื่อ ความรู้สึก ความต้องการ ทศนคติ ความคิดเห็น ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการกล่อมเกลากการเรียนรู้ทางการเมืองได้ ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำแนวคิดนี้มาประกอบในการศึกษาถึง การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของเยาวชนว่าจะมีผลให้เยาวชนเกิดความรู้สึก ความคิด ความเชื่อทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อการที่เยาวชนเข้ามาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่

ช่องทางการสื่อสารทางการเมือง

จากองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร จะเห็นได้ว่าช่องทางสาร (Channels) หรือสื่อ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ประกอบอื่นเลย เพราะสื่อจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จในการสื่อสาร อันจะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้ส่งสาร

ช่องทางการสื่อสาร (Channels) เป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารจะนำข่าวสารไปสู่ผู้รับสาร ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งช่องทางการสื่อสารทางการเมืองออกตามลักษณะสื่อได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ช่องทางการสื่อสารมวลชน
2. ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล
3. ช่องทางการสื่อสารทางสื่อเฉพาะกิจ

1. ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channels) เป็นวิธีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนต่าง ๆ คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซึ่งแหล่งข่าว หรือผู้ส่งสารอาจเป็นบุคคลจำนวนหนึ่งหรือมากกว่านั้น ที่จะส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารจำนวนมากได้ สื่อมวลชนนั้นสามารถที่จะเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่มีจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว อันเป็นการเพิ่มพูนความรู้หรือการแพร่กระจายข่าวสารซึ่งอาจจะสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่บุคคลมีอยู่ได้ ในขณะเดียวกัน สื่อมวลชนก็ยังสามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ ๆ ให้เกิดแก่ประชาชนได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ทัศนคติและค่านิยมใหม่อาจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อยๆ สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อประชาชนในลักษณะสะสม (Cumulative Impact) มิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลายอันสั้น คือมิใช่อิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการดูรายการโทรทัศน์เพียงครั้งเดียว หรือการอ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงครั้งเดียว ดังที่ เคลปเปอร์ (Klapper) พบว่าสื่อมวลชนนั้นไม่น่าจะมีอิทธิพลชักจูงโน้มน้าวใจผู้รับในลักษณะที่เป็นทางตรง (Direct) และบรรลุเป้าหมายในระยะสั้น (Short Term

Objective) หากแต่จะมีอิทธิพลต่อผู้รับในลักษณะทางอ้อม (Indirect) และเป็นเป้าหมายระยะยาว (Long Term Objective) ยกตัวอย่างเช่น การใช้หน้าหนังสือพิมพ์โฆษณาให้ผู้อ่านตัดสินใจลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่สังกัดพรรค ก. พรรค ข. สำหรับเป้าหมายในระยะสั้นและทางตรงดังกล่าวอาจไม่บรรลุผล แต่หากหนังสือพิมพ์ให้ความสนใจต่อการลงข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ก็จะมีผลลัพธ์ทางอ้อมในระยะยาว คือสามารถชักจูงให้ประชาชนสนใจประชาธิปไตยแบบรัฐสภา รวมทั้งมีความเชื่อมั่นในการปกครองดังกล่าวมากกว่าระบบเผด็จการหรือระบบอื่น ๆ เป็นต้น (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2530)

2. ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channels) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคล เพื่อที่จะถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โรเจอร์ส ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงอันอาจเกิดขึ้นได้ ในกรณีที่เราได้มีการติดต่อกับผู้อื่น เช่น กับผู้นำทางความคิด ได้แก่ นักการเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ การติดต่อกับญาติ เพื่อนฝูงที่รู้จัก หรือเจ้าหน้าที่ทางราชการ ก็อาจมีผลต่อการติดตามข่าวสารการเมืองได้เช่นกัน นักปราชญ์ทางสื่อสารมวลชนหลายท่านยอมรับความสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคลว่า มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมากกว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนเสียอีก โรเจอร์ส กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า สื่อมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Everett M. Rogers and Floyd F. Shoemaker, 1971) สำหรับการสื่อสารทางการเมืองนั้น นักรัฐศาสตร์ กล่าวว่า ความรู้ทางการเมืองส่วนมากได้มาจากการสังสรรระหว่างบุคคล (James Barber, 1969)

ถ้าจะเปรียบเทียบกันระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคล กับการสื่อสารมวลชนแล้ว มีผู้วิจัยพบเสมอว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจมากกว่าการสื่อสารมวลชน เช่นเดียวกับที่นักรัฐศาสตร์มองว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญเป็นปฐม ส่วนการสื่อสารทางด้านสื่อมวลชนนั้นจะมีบทบาทสำคัญรองลงมา การที่นักการเมืองได้พบปะพูดคุยกับประชาชนนั้นย่อมดีกว่าการที่กระจายข่าวสารต่าง ๆ ออกไปทางสื่อมวลชน แต่ในกรณีที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่สามารถกระจายไปได้ทั่วถึง สื่อมวลชนจะเข้ามามีบทบาทสำคัญใน

การทำให้ประชาชนรู้จักพรรคการเมือง ผู้นำของรัฐบาล และผลงานของรัฐบาล (เสรี วงษ์มณฑา, 2537) อย่างไรก็ตาม การสื่อสารมวลชนก็เป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุน (Reinforcement) ให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจผู้รับสารได้รวดเร็วยิ่งขึ้นเมื่อใช้ควบคู่กับสื่อบุคคล จากการศึกษาของสำนักงานวิจัยการศึกษามหาวิทยาลัยยูทาห์ เรื่องการใช้สื่อหลายประเภทเพื่อการโน้มน้าวใจพบว่า การใช้สื่อหลายประเภทจะช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจ โดยเฉพาะสื่อบุคคลและสื่อสารมวลชนควรเสริมซึ่งกันและกัน ในกรณีที่เป็นการเผยแพร่ข่าวสารที่สลับซับซ้อน (Ervin P. Betting haus, 1968) กล่าวโดยสรุปก็คือ ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลย่อมมีความสำคัญที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสและวัตถุประสงค์ที่จะนำมาใช้

3. ช่องทางการสื่อสารทางสื่อเฉพาะกิจ สื่อเฉพาะกิจ (Specialized Media) หมายถึง สื่อที่จัดทำขึ้นเพื่อโอกาสพิเศษ เพื่อใช้ในการรณรงค์ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ชักจูงใจ หรือให้ความรู้ขององค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการเผยแพร่สิ่งใหม่ ๆ รุ่งสังคม สำหรับสังคมไทยสื่อเฉพาะกิจเป็นเรื่องจำเป็นเพราะเป็นประเทศกำลังพัฒนา สื่อเฉพาะกิจนั้นจัดว่าเป็นแขนงหนึ่งของสื่อมวลชน แต่ได้พัฒนาเนื้อหามาใช้ประโยชน์เป็นเรื่อง ๆ ไป ฉะนั้นสื่อเฉพาะกิจนี้โดยทั่วไปมีกลุ่มประชาชนที่เป็นเป้าหมายแน่นอน มีการส่งเนื้อหาต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์เฉพาะแก่ประชาชนกลุ่มนั้น ๆ การผลิตไม่ยุ่งยากการนำเสนอเนื้อหาเป็นไปอย่างง่าย ๆ ตัวอย่างเช่น จากการศึกษาการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจในโครงการอีสานเขียว พบว่า เข้าถึงประชากรประมาณร้อยละ 60 (สากล ไพเราะ, 2532) และผลการวิจัยพฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกกาแฟของเกษตรกร แสดงว่าสื่อเฉพาะกิจให้ผลรองลงมาจากสื่อบุคคล (พรพิมล วรดิลก, 2524)

สื่อทั้งสามประเภทนี้ ต่างก็มีบทบาทที่แตกต่างกันในกระบวนการสังคมระบอบการเมือง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะ เฉพาะของสื่อแต่ละประเภท รวมทั้งความสนใจของผู้เปิดรับสารที่มีต่อสื่อแต่ละประเภทด้วย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาประกอบในการศึกษาถึงบทบาทและอิทธิพลของสื่อแต่ละประเภทที่มีผลต่อความคิด ความรู้สึก ความเชื่อทางการเมือง ในกระบวนการสังคม

ประกิตทางการเมือง และอิทธิพลของสื่อเหล่านี้ที่มีต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของ
เยาวชน

โดยสรุป ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันดังที่ได้อธิบายข้างต้น มาเป็นแนวทางในการศึกษา และกำหนดตัวแปร และเพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่มีการศึกษาโดยใช้แนวคิดที่คล้าย ๆ กัน เพื่อจะนำมาอภิปรายผลในตอนท้ายด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

มัทนา มาศมาลัย (2534) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะกรณี อ.พรหมคีรี จ.นครศรีธรรมราช พบว่าการเปิดรับสื่อบุคคลและสื่อมวลชนมีผลต่อความรู้ทางด้านข่าวสารทางการเมืองของสตรี โดยสตรีให้ความสนใจต่อข่าวสารการเมืองจากโทรทัศน์มากกว่าสื่อประเภทอื่น ส่วนการสนทนากับบุคคลในครอบครัวและนอกครอบครัวนั้น สตรีใช้การสื่อสารดังกล่าวน้อยกว่าโทรทัศน์ แต่มากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ คือวิทยุ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร และพบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลไม่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

วิภาดา บุนนาค (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี พบว่า ระดับการสื่อสาร เพศ อายุ และการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง สื่อบุคคลและสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน สื่อมวลชนที่เปิดรับบ่อยที่สุด ได้แก่ วิทยุ สำหรับสื่อบุคคล คือเพื่อนบ้าน โดยมีการพูดคุยบ่อยที่สุด

วิชัย ไหวหารดี (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อ.เมือง จ.ยโสธร พ.ศ. 2530 พบว่า ประชาชนรับข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อมวลชนประเภทวิทยุมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น และมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารมากกว่าสื่ออื่น ๆ การสื่อสารระหว่างบุคคลมีส่วนทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมืองเพิ่มขึ้น และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง และพบว่า เพื่อนเป็นช่องทางที่สำคัญของข่าวสารการเมือง และมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าช่องทางอื่น ประชาชนที่มีความรู้ทางการเมืองสูง มีแนวโน้มในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวที่หลากหลาย และมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงด้วย ปัจจัยทางประชากรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับข่าวสารบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยทางการศึกษา อาชีพ และรายได้

พรทิพย์ เย็นจะบก (2527) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชนกับพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะกรณี เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า สตรีที่มีการศึกษาและอาชีพแตกต่างกัน มีความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน อายุและการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองในเรื่องการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองในเรื่องของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มสตรี

เสน่ห์ นนทะโชติ (2526) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบทไทย บ้านวังคล้า อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา พบว่า ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มจะมีระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูงกว่าผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำ บุคคลที่ใช้ช่องทางการเปิดรับสื่อมวลชนในการรับข่าวสารทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง สูงกว่าผู้ที่ใช้ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล ผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูงมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองด้วยสำนักตนเอง ขณะที่ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองค่อนข้างต่ำ มักเข้าร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังจากผู้อื่น และผู้ที่เปิดรับสื่อมวลชนสูงกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเข้าร่วมทางการเมืองด้วยสำนักของตนเองต่างกับผู้ที่ได้รับข่าวสารจากการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงกว่าสื่อมวลชนจะเข้าร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังของผู้อื่น

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2523) ศึกษาเรื่องข่าวสารทางการเมืองของคนไทย พบว่า ความรู้ข่าวสารการเมืองของคนไทยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง บุคคลที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงรับข่าวสารการเมืองจากหนังสือพิมพ์มากกว่าแหล่งอื่นๆ ปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีระดับข่าวสารการเมืองแตกต่างกัน ได้แก่ ชั้นทางสังคม โดยเฉพาะระดับการศึกษา รายได้และเพศ การมีระดับข่าวสารการเมืองที่แตกต่างกัน มิได้ทำให้คนไทยมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงต่ำแตกต่างกันแต่อย่างใด บุคคลที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงยังมีความรู้สึกห่างเหินการเมืองสูง นอกจากนี้ผู้ที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงกว่า จะรับรู้และเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ มีอัตราการเข้าร่วมทางการเมืองและอัตราการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่เกิดจากสำนักในตนเองสูงกว่าผู้ที่มีระดับข่าวสารการเมืองต่ำ

เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว (2523) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกา
 ลสื่อสาร กับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของประชาชน ในท้องที่บางชันเขตมีนบุรี
 กรุงเทพมหานคร โดยศึกษา เปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกลุ่มผู้
 ประกอบอาชีพ ในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบ
 ประชาธิปไตยมากที่สุด คือการสื่อสารในกลุ่มเพื่อน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจเรื่องการ
 เมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลงมาคือการสื่อสารในกลุ่มเพื่อน
 และการศึกษาตามลำดับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองมากที่สุด ได้แก่ การเปิด
 รับสื่อมวลชน รองลงมาคือ การมีประสบการณ์ทางการเมือง และการสื่อสารระหว่างบุคคลตาม
 ลำดับ

ชัยวัฒน์ ธีรขจร (2522) ทำการศึกษาเรื่อง ความเข้าใจทางการเมือง และการมี
 ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
 ประเทศไทย พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย และ
 ความกระตือรือร้น ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการปกครองค่อนข้างต่ำ เพศมี
 อิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย และความกระตือรือร้นใน
 การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง โดยพบว่า เพศชายมีความรู้ความเข้าใจ
 และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจ และ
 มีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง โดยผู้ที่มีระดับการศึกษายิ่งสูงขึ้น จะมีมีความรู้ความ
 เข้าใจ และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ

เสรี วงษ์มณฑา (2521) ส้ารวจความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์และเชียงใหม่ จำนวน 640 คน ในปี 2520 สรุปได้ว่า นักศึกษาไทยในปัจจุบัน
 (2520) ให้ความสนใจการเมืองมากกว่าสมัยก่อน แหล่งข่าวสารทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่
 หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ นักศึกษาที่เปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมาก จะมี
 แนวโน้มที่จะตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองมากตามด้วย การสื่อสารระหว่างบุคคล
 เช่น ระหว่างเพื่อนและญาติมีผลต่อความสนใจ และการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษามาก
 กลุ่มนักศึกษาที่ฝึกฝัลัทธิเสรีนิยม มีแนวโน้มที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสื่อกลาง และ

แหล่งข่าวสารมากกว่าใช้การสื่อสารมวลชน นักศึกษาต้องการเรียนรู้ทางการเมืองมากขึ้น เพราะมีความรู้สึกที่ถูกทอดทิ้งจากระบบการเมืองการปกครอง โดยที่นักศึกษาเหล่านี้มิได้แสวงหาทางออกด้วยวิธีหนีโลก แต่กลับมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงทางการเมืองเพิ่มขึ้น โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชน เพื่อให้รู้รายละเอียดและเข้าใจปัญหาทางการเมืองดีขึ้น และผ่อนคลายความรู้สึกกดดัน อันเป็นการใช้สื่อเพื่อสร้างประโยชน์และความพึงพอใจของบุคคล

ไกรวุธ จิระบุร (2520) ศึกษา เรื่องทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย พบว่านิสิตนักศึกษาไทยโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง และนิสิตนักศึกษายังมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ส่วนใหญ่จะยังมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองเพิ่มมากขึ้น

ชลอ ไบเจริญ (2519) ศึกษา เรื่องความคิดเห็นทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบท โดยกำหนดให้ การศึกษาและเพศ เป็นตัวแปรต้น และตัวแปรตามคือ ความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองหรือสถาบันการเมืองโดยทั่วไป ตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของรัฐ กฎหมายหรือนโยบายของประเทศ ตลอดจนฐานะและบทบาทของตนเอง ซึ่งรวมเรียกว่าความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Objects ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำเยาวชนชนบทส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว เพศและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Objects กล่าวคือผู้นำเยาวชนชายมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Objects มากกว่าผู้นำเยาวชนหญิง และผู้นำเยาวชนชนบทมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Objects มากขึ้น เมื่อมีระดับการศึกษาสูงขึ้น

มงคล พรหมพัฒน์ (2519) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดภาคใต้ต่อการปกครองประเทศ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บรรดานักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับการปกครองจากวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ในระดับสูง ส่วนที่ได้จากตำรา การเรียนในโรงเรียน และการพูดคุยอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนจากการหาเสียงของผู้แทนราษฎรและนิทรรศการทางการเมือง เป็นเกณฑ์ต่ำสุด ความสนใจของนักเรียนในเรื่องต่างๆ นั้นต่างกันจากน้อยไปหามาก ได้แก่ รัฐธรรมนูญ เลือกตั้ง การทำงานของบรรดาสมาชิกรัฐสภา พรรคการเมือง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

อัลมอนต์ และเพาเวลล์ (Almond and Powell, 1976) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย 6 ประเทศ มีสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก พบว่า ในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมั่นคง วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศทั้งสอง มีลักษณะ เป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสนใจ และคาดหวังต่อระบบการเมือง และมีแนวโน้มแสดงการต่อต้านสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือคัดค้านในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย ประชาชนจะมีอุดมการณ์และแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะ rationality-activist คือประชาชนจะมีความรอบรู้ มีความเชื่อมั่น โดยเฉพาะการใช้เหตุผลในการพิจารณาดำเนินการต่าง ๆ และแสดงบทบาททางการเมืองอย่างแข็งขันตามความเห็นของตน

ไมเคิล อี.บิชอป (Michael E. Bishop, 1973) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านภูมิหลังของบุคคลกับความรู้ในข่าวสารทางการเมือง พบว่าตัวแปรทางด้านภูมิหลัง ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา นั้นมีความสัมพันธ์กับความรู้ในข่าวสารการเมืองของบุคคล

เดเนียล เลินเนอร์ (Daniel Lerner, อ้างแล้ว) พบว่า การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของบุคคล และมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

พอล เอฟ. ลาซาร์เฟรด และคณะ (Paul F. Lazarsfeld and others, อ้างแล้ว) ได้ศึกษา การเปิดรับข่าวสารการเมืองของประชาชนกับการตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยเฉพาะได้เปรียบเทียบกับ การเปิดรับสื่อมวลชนกับการสื่อสารระหว่างบุคคล พบว่า การเปิดรับข่าวสารของประชาชน โดยการสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน

เซฟตี วอร์ด และทิพตัน (Chaffee, Ward and Tipton, 1970) ศึกษาถึงการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับข่าวสารบ้านเมืองซึ่งจะนำไปสู่การมีความรู้เรื่องการเมือง โดยทดลองกับนักศึกษาของ Wisconsin ก่อนและหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี 1968 โดยการเปรียบเทียบผล ปรากฏว่า การใช้สื่อทำให้เกิดความรู้ทางการเมืองในระหว่างที่มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากกว่าในระยะเวลาที่การเลือกตั้งผ่านไปแล้ว